

AVRASYA'DA RUNİK YAZI

M. Turgay Kürüm

Ocak 2002 Antalya

I. Giriş.....	3
II. Avrasya Coğrafyasının önemi.....	4
III. Ticaret ve yazı.....	6
IV. Aşguzai - İskit – Scyth – Saka.....	15
V. Sarmatlar – Sauromatae.....	21
VI. Gotlar ve Hunlar.....	22
VII. Vikingler.....	26
VIII. İskandinavya'da Runik Yazı.....	31
IX. Sonuç.....	38

Giriş

“Tarih bilgisi ve As kimliği konusunda katkılarından dolayı Araştırmacı Yazar Sayın Serhat Kunar’a teşekkür ederim.”

Runik yazıyı Avrasya’da ilk kullananların, Asur – Babil çivi yazılarında “İşkuzai” veya “ Aşguzai”, Bizans ve Roma tarihçilerinin “İskit” (Scyth), Arap tarihçilerinin ve Perslerin “Saka”, Çin tarihçilerinin “Soko a” diye adlandırdığı devletin olduğunu, Tarih ve Arkeoloji bilimi bize göstermektedir.

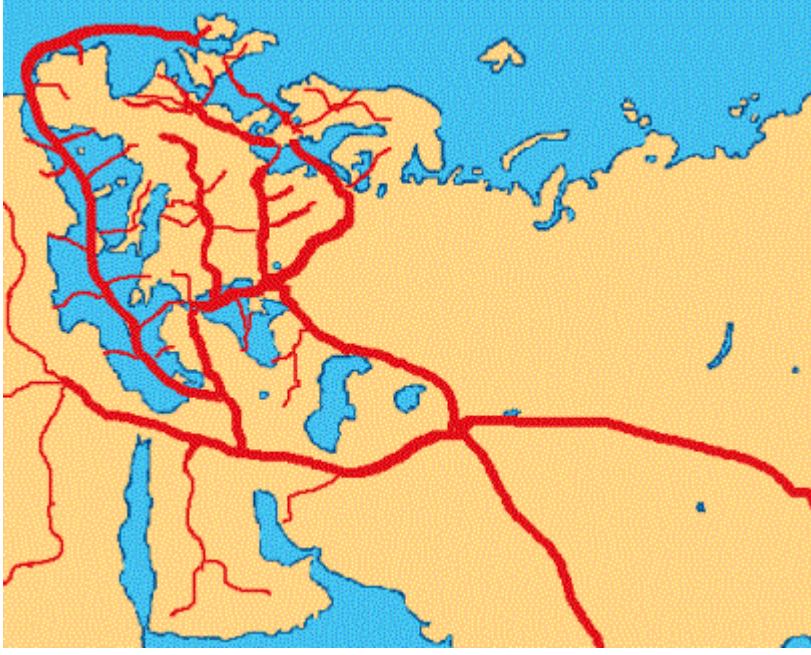
İskit devletinin tarih sahnesinden silinmesinden sonra, Avrasya’da sırasıyla Sarmatlar (Sauromatae), Gotlar, Hunlar, Avarlar, Göktürkler, Bulgarlar, Hazarlar, Ruslar tarih sahnesinde yerlerini almışlardır.

Büyük bölümü bu günkü Ukrayna, Bağımsız Devletler Topluluğuna bağlı olan özerk Cumhuriyetler ve Kazakistan sınırları içinde kalan bu bölgelerde, Çarlık ve Sovyet döneminde yapılan Arkeolojik çalışmalar, malum politik nedenlerle, bilimsel platformlara gerektiği şekilde yansımamıştır.

Öncelikle şunu belirtelim ki, Tarihte yok olanlar devletlerdir. Halklar ise ya yeni bir devlet kurar, ya da başka bir devletin egemenliği altında yaşamlarını sürdürürler. Başka bir devletin egemenliğine giren halklar ise zaman içerisinde , kültürlerinin gücü nispetinde, ya yapılarını korurlar, ya asimile olup egemen halka karışırlar, ya da birlikte oldukları halkın kültürel yapısını da etkileyerek, yeni bir kültür ve halkı meydana getirirler.

Avrasya coğrafyasının önemi

Doğuda , Ural dağları ve Altay Bozkırlarından başlayıp, Batıda Tuna Nehri ve Karpat Dağlarına, Güneyde Hazar Denizinin kuzeyi, Kafkaslar ve Karadeniz'in kuzey kıyıları boyunca devam eden, Kuzeyde Baltık Denizine kadar uzanan bölgenin önemi, hiç şüphe yoktur ki İpek Yolunun kuzey kısmını kontrol edebilmesinden kaynaklanmaktadır.

Resim 1: İpek Yolunun izlediği güzergah.

Bilindiği gibi İpek yolu, Çin den başlayıp İngiltere'de biten en eski ticaret yoludur. Çin de üretilen ipek ve baharat, Çin'in kuzeyindeki bölgelerde üretilen madenler ve değerli taşlar Hindistan'da üretilen baharat ve tekstil ürünleri, bu yolun geçtiği diğer

ülkelerde üretilen kürk, tahıl, yağ ve şarap, bal gibi diğer ürünlerle birlikte Avrupa'ya İpek yolu ve buna bağlı ticaret yollarıyla ulaşmaktadır. İpek Yolu, Hazar Denizine geldiğinde iki kola ayrılır.

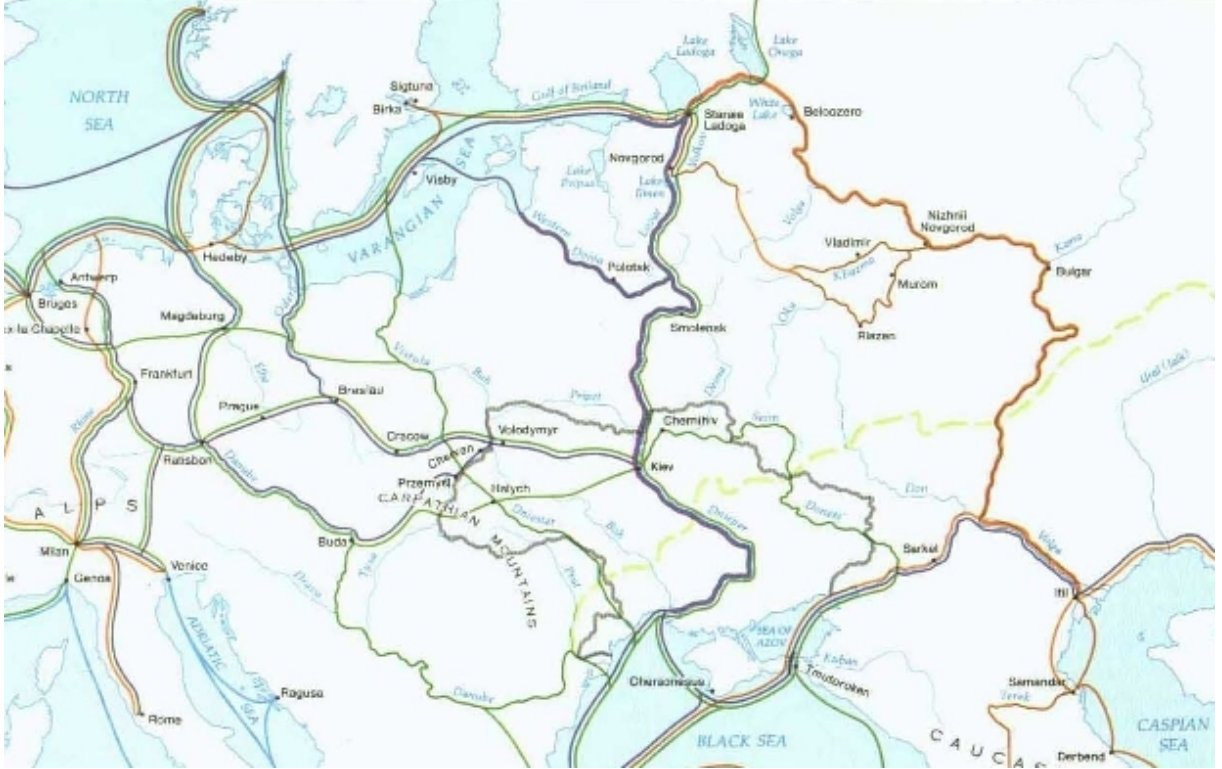
Bir kol Hazar Denizi'nin güneyinden Orta Doğu ve Arap Yarımadasına, oradan kara ve deniz yoluyla Mısır, Kuzey Afrika ülkeleri, gemilerle Akdeniz'e kıyısı olan Anadolu, Bizans ve diğer Avrupa ülkelerine ulaşır.

İlk başlarda uzun süre bu yol kullanılmıştır. Bugün İpek Yolu denince de akla bu güzergah gelir.

Diğer kol ise Hazar Denizi'nin kuzeyinden Avrasya'ya , gemilerle Karadeniz'e kıyısı olan Anadolu kentlerine, Bizans'a , Tuna Nehri ve kolları vasıtasıyla Orta Avrupa'ya, Volga , Don ve Dinyeper nehirleri ve bu nehirlerle bağlı su yolları vasıtasıyla Baltık Denizine, oradan da İskandinav ülkelerine , Kuzey Avrupa ülkelerine ve İngiltere'ye kadar ulaşır.

Bu yol daha geç dönemlerde kullanılmaya başlanmıştır. İklimin ve tabiat koşullarının zorluğunun bunda payı fazladır.

Avrupa'nın güney kıyılarının dağlık olması (Pirene , Alpler ve Balkan dağları), Akdeniz yoluyla gelen ticaret mallarının orta ve kuzey Avrupa'ya geçmesinde önemli engel teşkil etmektedir. Bu nedenle Hazar Denizinin kuzeyinden geçen ve Avrupa'daki su yolları ile, Baltık ve Kuzey denizini kullanan ticaret yolu , orta ve kuzey Avrupa ülkeleri için daha fazla önem taşımaktadır.

Resim 2: İpek yolu'nun Avrupa Bölümü (Harita, aşağıdaki adreste daha büyük boyutta ve net olarak incelenebilir. <http://www.city.sumy.ua/history/ukraine/6!.html>)

Tarih, İpek Yolunun kontrolü için yapılan savaşlarla doludur. Bu yolun tümünü bir kavmin kontrol etmesi şüphesiz imkansızdır. Bu yolun değişik bölümleri, değişik dönemlerde, farklı kavimlerce kontrol altında tutulmuştur. Ve bu kontrol ölçüsünde bu kavimler büyümüş ve kontrolü kaybedince de küçülmüş, parçalanmış, yok olmuşlardır. Aynı dönemde, değişik bölümlerini kontrol eden kavimler birbirleri ile iş birliği yapmışlardır.

Ticaret ve Yazı.

Eski dönemlerde başlıca dört ekonomik faaliyetten bahsedebiliriz.

- Tarım,
- Hayvancılık,
- Zanaatkarlık (Demir, tekstil, ahşap, Taş işlemeciliği, vs),
- Ticaret.

Yazı bilmeden ticaret dışındaki faaliyetleri yürütebilirsiniz. Ancak yazı bilmeden ticaret yapamazsınız.

Alınıp verilen malların dökümünden, yapılan ahitleşmelere kadar, yazı, ticaretin her safhasında gerekli olmuştur.

Bulunan en eski yazıtların ticaret anlaşmaları olduğu bu gerçeği kanıtlar.

Ticaret yapmak istediğiniz bir toplum, yazıyı bilmiyorsa önce yazıyı öğretmelisiniz.

Dünyanın en eski ve en büyük ticaret yolu kuşkusuz İpek Yoludur .

İpek yolunun Orta Asya bölümü, uzun yıllar değişik Türkçe konuşan kavimlerinin kontrolü altında kalmış ve bizzat ticareti de Türkçe konuşan kavimler yapmıştır.

Hun İmparatoru. Atilla'nın, Roma ve Bizanslılarla, savaş sonrası yaptığı her anlaşmanın değişmez maddesi, Hunlu tüccarlara Roma ve Bizans şehirlerinde imtiyazlı ticaret yapma hakkıdır. (Prof. Şerif Baştav - Büyük Hun Kağanı Atilla- Kültür Bak. Yayını No:2077 Ankara 1998)

Uzun yıllar İpek yolunun Hazar denizinin güneyinden geçen güzergahı kullanılmıştır. Bu güzergahta kullanılan en önemli yazı da şüphesiz Runik diye adlandırılan ve bu yazıdan türetilmiş yazılardır. Kavimler, İpek Yolu vasıtasıyla, malları aldıkları doğularındaki ülkelere öğrendikleri yazı ve alfabeyi kendi dillerine adapte ederek kullanmışlar kendi alfabelerini oluşturmuşlar, malları sattıkları batıdaki ülkelere de yazıyı ve alfabeyi öğretmişler.

Elis	Achaia and colonies	Aitolia, Epeiros	Ithake Kephallenia	Euboic W. colonies	Syracuse and colonies	Megara Hyblaia, Selinous	Naxos, Amorgos	Paros, Thasos	Delos, Keos, Syros	Crete	Thera, Kyrene	Melos, Sikinos, Anaphe	Ionic Iudakropolis and colonies	Rhodes, Gela, Akragas	Knidos	Aiolis
A	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A
B	B			B	B	Μ	C	C	C	B	β	Υ	B	B		
C	Ι	Κ	Κ	Γ	Κ	Κ	Λ	Λ	Λ	Γ	Κ	Γ	Γ	Κ	Κ	Γ
D	D	Δ	Δ	Δ	Δ	Δ	Δ	Δ	Δ	Δ	Δ	Δ	Δ	Δ	Δ	Δ
E	E	E	E	E	E	E	E	E	H	E	E	E	E	E	E	E
FF	FF	F	F	F	F	F	F	-	-	F	-	-	-	-	-	F
I	I	I		I				I		I			I	I		
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
θ	H	H	θ	θ	θ	θ	θ	θ	θ	θ	θ	θ	θ	θ	θ	θ
⊕	⊕	⊕	⊕	⊕	⊕	⊕	⊕	⊕	⊕	⊕	⊕	⊕	⊕	⊕	⊕	⊕
ι	ς	ς	ς	ι	ι	ι	ι	ι	ς	ς	ς	ι	ι	ι	ι	ι
κ	κ	κ	κ	κ	κ	κ	κ	κ	κ	κ	κ	κ	κ	κ	κ	κ
λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ
μ	μ	μ	μ	μ	μ	μ	μ	μ	μ	μ	μ	μ	μ	μ	μ	μ
ν	ν	ν	ν	ν	ν	ν	ν	ν	ν	ν	ν	ν	ν	ν	ν	ν
x	x	x	Υ	⊕	Ξ?	Ξ	Ω	Χ	Ξ	Κ	Ξ	Ξ	Ξ	Ξ	Ξ	Ξ
ο	ο	ο	ο	ο	ο	ο	ο	ο	ο	ο	ο	ο	ο	ο	ο	ο
ρ	ρ	ρ	ρ	ρ	ρ	ρ	ρ	ρ	ρ	ρ	ρ	ρ	ρ	ρ	ρ	ρ
-	M	M	M	M	-	-	-	-	-	M	M	M	-	-	-	-
φ	φ		φ	φ	φ	φ	φ	φ	φ	φ	φ	φ	φ	φ	φ	φ
PR	PR	PR	PR	PR	PR	PR	P	PR	P	P	PR	P	P	P	P	P
ς	-	-	-	ς	ς	ς	ς	ς	-	-	-	ς	ς	ς	ς	ς
T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T
Υ	V	V	Υ	Υ	Υ	Υ	Υ	Υ	Υ	Υ	V	V	Υ	Υ	V	V
φ	φ	φ	φ	φ	φ	φ	φ	φ	φ	φ	φ	φ	φ	φ	φ	φ
Υ	Υ	Υ	Υ	Υ	Υ	Υ	Υ	Υ	Υ	Υ	Υ	Υ	Υ	Υ	Υ	Υ
φ	φ	φ	φ	φ	φ	φ	φ	φ	φ	φ	φ	φ	φ	φ	φ	φ
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
⋮	⋮	⋮	⋮	⋮	⋮	⋮	⋮	⋮	⋮	⋮	⋮	⋮	⋮	⋮	⋮	⋮

Α Ε Α Κ Η Σ Α Ν Ε Θ Η Κ Ε Ν
 Ο Β Ρ V Λ Ν Ο Σ : Ο Σ Τ Η Ι
 Η Ρ Η Ι : Τ Η Ν Ε V Λ Η Ν : Ε
 Π Ρ Η Σ Ε Ν : Κ Α Τ Α Τ Η Ν
 Ε Ρ Ι Κ Τ Α Σ Ι Ν

13

Σ Γ Λ Ε Ι Ε Σ : Κ Α Ι Μ Ε Ρ Ο
 Ι Α Χ : Σ Ο Π Ο Σ Ι Α Η : Μ Ε Σ Ι Ε
 Η Α Δ Ε Λ Φ Ο Ι

43-44

Resim 4: Arkaik Grek diye tanımlanan yazıtlarından bazılarında kullanılan Runik semboller ve yazıt örnekleri.

(L. H Jeffery, The Local Scripts of Archaic Greece, Oxford 1961-1969)

Gerek Eski Frigçe gerekse de Arkaik Grekçe olarak sınıflandırılan yazıtlarda, Göktürk yazıtlarındaki gibi kelime ayırıcı iki veya üç nokta üst üste şeklinde kullanılmış. Semboller de büyük oranda benzerdir.

Arap yarımadasında yaşayan kavimler de Runik yazıyı kendi dilleri ne adapte etmişlerdir.

	THAMUDIC			
	NAJDI	HIAZI	TABUKI	
a	h	h	h	h
b	n	n	n	n
t	+	+	+	+
i	g	g	g	g
j	0	0	0	0
h		m	m	m
h		k	k	k
d	d	d	d	d
d		z	z	z
r	c	c	c	c
z		H	H	H
s		n	n	n
s				
s		w	w	w
s		q	q	q
d	H	+		
t		III	III	III
z				
e	o	o	o	o
g				
f	n	w	w	w
q		+	+	+
k	h	h	h	h
l	1	1	1	1
m	h	h	h	h
n	1	1	1	1
h	Y	Y	Y	Y
w	o	o	o	o
y	f	f	f	f

Y	1	Y	Y	o	o	h	)
h	l	h	m	q	w	š	r
Π	X	X	h	L	Y	Y	◇
b	t	s	k	n	h	š	f
h	o	o	1	Y	Π	Π	X
.	.	d	g	d	g	t	z
H	o	o	o	o			
d	y	t	š	z			

Resim 5: Arap yarımadasında bulunan yazıtlarda kullanılan Runik semboller .
www.ancientscripts.com

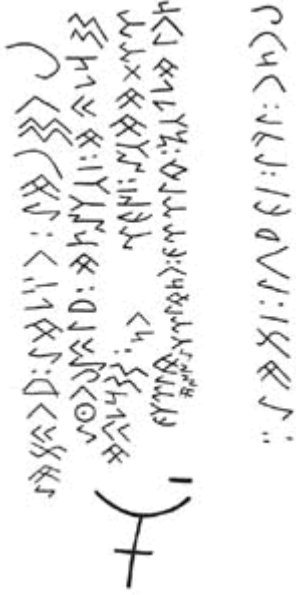
	ANCIENT BERBER		TIFINIGH	
	horizontal	vertical	left	right
.	.	.	.	.
b	○	○ □	○ □	⊕
β	┌	∨ ^	┆ ÷	‡
d	□	□ □	□ ^	
b			⋮	
w	=		:	
z	—	—	#	#
z	H	H I	I	
z	⌒	⊓	✕ ✕	
b	┆	┆ ┆	⋮	
t.θ	➤	⊓	⊓ ⊓ ⊓	
y	Z	N Z	⋈ ⋈	
k	⇐	⇑	⋮	
l		=		⊕
m	□	□ ∪	□ □	⊕
n				┆ ┆
s	⌘	⌘ 8	○ □	⊕
s'	□ ◡ ◡	□		
g	≡ ÷	┆	⋮	
r	⌘	⌘ ⌘	□ [⊕	
q		≡	...	
g			⌘ ⌘	⊕
r	○	○ □	○ □	⊕
s	≡	⌘ ≡	3 8	⊕
t	+ ×	+	+	
t'	□	□		

Resim 6: Kuzey Afrika'da yaşayan Berberi kabileleri (Ticaretle uğraşanları) de bir dönem Runik yazıyı kullanmışlardır. www.ancientscripts.com

Hazar Denizi ve Karadeniz'in Kuzeyinde ise Runik yazıyı ilk kullananlar Orta Asya'dan bölgeye gelen İskitlerdir. İskitlerden sonra bölgeye hakim olan kavimler de Runik yazıyı kullanmışlardır. İ.S. 1. yüzyılda Bugünkü İsveç'in güneyindeki anayurtları Gotaland'dan Karadeniz'in kuzeyine gelen Gotlar da (Anayurtlarında o dönemde yazıyı bilmiyorlardı) Runik yazıyı İskit ve komşusu oldukları Türkçe konuşan kavimlerden öğrendiler. Ve kendi dillerine adapte edip, kendi yazı sistemlerini oluşturdular. Kırım'da egemenlik kuran Got Kralı Hermanarik (Germanarik) Hristiyan olunca, Hristiyanlığı kabul etmeyip kendi pagan inancını koruyan bir kısım Got kavmi, (kralları Odin'in önderliğinde) anayurtları Gotaland'a (İsveç) geri dönerek Viking krallığını kurar. İskandinavya'ya Runik yazı da bu vesileyle gelir. Gotlar, Roma ve Bizans ile yakın ilişkilerine rağmen Hristiyan kavimlerin kullandığı Latin yazısını değil kendileri gibi pagan inancındaki komşu oldukları bir kısmı Türkçe konuşan İskit ve Hun Kavimlerinin kullandıkları şekliyle runik yazıyı alıp kendi dillerine adapte ederler. 10. yy a kadar pagan inançlarını koruyan Nordik toplumlar Runik yazıyı 17. yy a kadar kullanırlar.

Özetle İpek yolu, aynı zamanda Runik yazının yayılma yoludur.

Türk kavimlerinde bilinen en meşhur Runik yazılar kuşkusuz Orhun ve Yenisey yazıtlarıdır. Edebi ve sistematik olarak 6.yy da en mükemmel haliyle kullanılan Göktürk Runik yazısı, bugün Türkçe dediğimiz dili kullanan kavimlerin binlerce yıl süren resim- piktogram- tamga aşamalarından geçerek Orhun ve Yenisey'deki seviyesine ulaşmıştır.

Resim 7: Orhun –Yenisey Göktürk Runik yazısından örnekler. 6.yy

Son yapılan arkeolojik kazılar, Runik yazının Orta Asya'da binlerce yıldan beri evrimini yaşayıp kullanıldığına dair bize bulgular vermektedir.

Resim 8: Türkmenistan'da , Anau antik kentinde kazılardan çıkan yaklaşık 4300 (İ.Ö. 2300) yıllık Runik mühür. www.upenn.edu/museum/News/hiebert-seal.html

Resim 9: Bugünkü Pakistan'da, eski yerleşim şehri Harappa'da bulunan Yaklaşık 5500 yıllık (İ.Ö. 3500) Runik yazı.

http://news.bbc.co.uk/hi/english/sci/tech/newsid_334000/334517.stm

Uzmanlara göre :

“5500 yıllık olabilir ... Pakistan kazılarında çıkarılan, bilinen ilk yazılı örnek ..... Çömlek üzerine yazılmış bilinen diğer yazılardan daha eski .... Sümer ve Mezopotamya yazıtlarıyla aynı veya az eski döneme ait olabilir.... Ancak bazı önemli problemler var, bu semboller İndüs dilinde ne anlama geliyor, kimse bilmiyor..... Harrappa (çok önceleri bulunan, Rosetta taşı) yazıtlarıyla benzerlik göstermiyor

.....Bu keşif, yazının orijini konusundaki tartışmalara yeni bir konu ekleyecektir.....Bu yazı, muhtemelen İsa dan önce 3500 ile 3100 yılları arasında, en az, Mısır- Mezopotamya ve Harrappa bölgelerindeki kadar, bağımsız gelişmiş bir yazıdır, diyebiliriz. “

Bu yazı üzerinde, Göktürk alfabesi ve yazı sistemini kullanarak yaptığım okuma denemesi ;

Sağdan sola okunuşu; "İnil Gök (Kök) alan", anlamı; "Gökten ineni alan", yani "kuş satın alan" dır.

◇	∨	∧	∧	∪	∩	◇
N	L	K	G	L	İ	N
(a)N	(a)L	K	G(ö)	L	İ	(i)N

Muhtemelen Türkçe bilmeyen ve kuş alım satımıyla uğraşan bir Harappa'lı tüccar tarafından, kendini Türk toplumlarında tanıtmak amacıyla, Türkçe bilen birine yaptırılmış olabilir. Türk toplumlarıyla karşılaştığında bu yazıyı gösterdiğinde, kendisini Kuş pazarına veya satıcılarına götürüyorlardı herhalde.

Gök veya Kök kelimesindeki sembol "K" nın simetrisi de olabilir. Bu durumda ortaya kuş şeklinde bir piktogram çıkar ki, bu da okuma bilmeseyse bile kişinin "kuş" aradığını karşıdakinin anlamasına yardımcı olur.

Bugün hala Pakistan ve Afganistan'ın kuzeyi ile Türkmenistan, Tacikistan, Özbekistan da, av için, Doğan, Atmaca, Şahin, Kartal gibi vahşi hayvanlar evcilleştirilmekte, bu hayvanlara Arap şeyhleri oldukça yüksek meblağlar ödemektedirler. Harappa da bu bölgeye çok yakın, eski bir ticaret şehridir. Ayrıca eski Çin kaynaklarında bazı Türk kabilelerinin papağan besledikleri belirtilmektedir.

Runik yazıyı kullanan tüm diğer kavimler, alfabelerinde sembolleri seslerle eşleştirirken, Göktürk yazıtlarında görüldüğü gibi, sembollerin hecelerle eşleştirilmesinin yanı sıra, sembollerin, piktogram ve damgalara uygun seçilmesi de - (e)B =ev, (a)T= at, (o)K=ok vs. - runik yazının mucidinin, bugün Türkçe dediğimiz dili kullanan kavimler olduğunu bize işaret etmektedir.

Y (e)L
 D (ya)Y
 ↓ (o)K
 h (i)T
 X (e)B
 ⬆ (a)T

Göktürk'lerden sonra Türkler gene Runik yazının geliştirilmesi sonucu oluşmuş olan Sogd ve Uygur alfabelerini yaygın şekilde kullanmışlardır.

Aşguzai - İskit – Scyth – Saka

İskitler ile ilgili Bizans ve Arap yazarların eserleri, ve Arkeolojik buluntular bize oldukça detaylı bilgiler vermektedir. Karadeniz'in kuzey kıyılarında başlayarak Avrasya'yı, MÖ- 7.yy ile 4.yy arasında kontrolleri altında tutan bu halkın kökeni (orijini) hakkında bilim dünyasında çelişkili tespitler yapılmaktadır.

Çoğunlukla bu kavimin orijini İrani (indo-europan) kabul edilmektedir. Bir kısım bilim adamı da bu kavmin Turani olduğunu kabul etmektedir.

Bu kavmin İran-i (Aryan) olarak kabul edilmesinin temel nedeni, Ermeni ve Süryani kayıtlarında geçen birkaç kelimenin, indo-europan kökenli olmasıdır.

Hem Tarihi kaynaklar, hem arkeolojik buluntular, hem de son yıllarda yapılan runik yazı çalışmaları, bize İskitlerin Turani bir kavim ve Altay orijinli olduğunu ispatlar.

1970 yılında bulunan Esik kurganından çıkan İskit içki kupasındaki runik yazının Prof. Musabayev (Kazakistan Bilimler Akademisi) tarafından Türkçe olarak okunması, ve diğer runik yazı uzmanlarınca yapılan çalışmalar için aşağıdaki adres incelenebilir.

Resim 10: Esik Kurganından çıkan İskit kupasındaki runik yazı.

[Http://www.lostlanguages.com/saka.htm](http://www.lostlanguages.com/saka.htm)

İskitlerin dillerinde bazı indo-europan kelimelerin olması olağandır. Tarihi kaynaklar bize İskitlerin, MÖ 7. YY'da Avrasya'dan çıkıp Pers ve Medler ile savaşarak onları yendiği Mısır'a kadar bu ülkelerde 28 yıl hüküm sürdüğünü söylemektedir. (Herodot 1. kitap). Daha sonra

Perslerin isyan edip İskitleri yurtları olan Avrasya'ya geri dönmeye mecbur bıraktıklarını görmekteyiz. Daha sonraları ise, Pers kralı Daryus'un (Dareios) İskitler ile savaşmak ve bu 28 yılın öcünü almak için İstanbul boğazını geçerek İskitlere saldırdığını görüyoruz. . (Herodot 4. kitap).

Herodot için aşağıdaki adresler incelenebilir.

<http://classics.mit.edu/Herodotus/history.1.iv.html>

<http://classics.mit.edu/Herodotus/history.4.iv.html>

Resim 11 :

http://mkatz.web.wesleyan.edu/grk101/linked_pages/grk101.scythian_archers.html

Herodot'dan öğrendiğimize göre İskit denilen halklar üç farklı yaşama şekli gösteren kabilelerden oluşmaktadır. Bunlardan birincisi Çiftçi İskitler : Bunlar yerleşik düzende çiftçilik yapmaktadırlar. İkinci gurup Göçebe İskitlerdir. Bunlar daha çok hayvancılık yapan, at , inek ve koyun sürüleri ile göçebe yaşam süren İskitlerdir.

Üçüncü ve son gurup ise Şahane (Royal) İskitlerdir.

Şahane İskitler diğer İskitleri köleleri gibi görürler. Savaşçıdırlar. İskitlerin en kalabalık ve yiğit olanlarıdır.

Bu üç farklı İskit guruplarının da farklı coğrafyalarda olduğunu göz önüne almalıyız.

Bu ifadelerden anlaşılıyor ki, İskitleri homojen bir halk olarak almak yanlıştır. Benzer giyim, inanç , dil vs. gibi kültürel anlamda ortak özellikler gösteren farklı klan ve boyların hakim unsur olarak Şahane İskitler tarafından yönetildiği bir devlet yapısı olarak ele almak bizce daha doğrudur.

Herodot'da anlatılan İskitlere ait kültürel öğelerin de, hakim unsur olan Şahane İskitlere ait olduğunu düşünmek yanlış olmaz.

Herodot da İskitlerin orijini hakkında Greek ve bazı İskitler arasındaki söylenceler anlatıldıktan sonra, Herodot'un da bizzat “Ben de bunu –bu görüşü – tutuyorum” dediği görüşe göre İskitler Asya'da yerleşikken Masagetlerle yaptıkları savaşta yenilip Aras (Araxes) nehrini geçerek Kimmerlerin ülkesine gelirler. Ve Kimmerlerin boşaltıp kaçtığı bu bölgeyi yurt tutarlar.

Masagetlerin, Med (Pers) kralı Kyrus ile yaptığı savaşı birinci kitabında detaylı olarak anlatan Herodot'un İskitleri İrani veyahut Pers olarak tanıtmaması, Asya'dan geldikleri fikrini savunması , Massagetlerin İskitlerle benzer kültürel özellikler taşıdığı ve “İskit soyundan olduğunu söyleyenler vardır” demesi, Massagetlerin Hazar Denizi'nin kuzey doğusunda yaşadıkları yani Ural dağlarının güney eteklerinde buldukları göz önüne alırsak, İskitlerin de bir Turani kavim olmasının, İrani bir kavim olmasından daha güçlü bir olasılık olduğunu görürüz.

Kültürel öğelere gelince.

Herodot, 4. Kitabının başında, İskitlerin kısarak sütünden bir tür içki elde ettiklerini, ince detaylarına kadar anlatmaktadır. Bu içkiye Türkler “Kımız” derler. Bugün de Orta Asya'da pek çok Türk toplulukları hala bu içkiyi yapar ve kullanırlar. Çin kaynakları da Kımız olarak adlandırılan bu içkinin sadece Türk kavimlerine has bir içki olduğunu söylerler. Bu güne kadar Türklerden ve yakın akrabaları olan Moğollardan başka bu içkiyi kullanan başka bir kavmin olduğu hiçbir kaynakta yoktur. Sadece Kımız içmeleri bile onların Turani bir kavim olduğunu ispatlamaya yeter.

Diğer kültürel öğelere gelince (Herodot 4. Kitap),

İskitler, Türkler gibi, kurban edilecek hayvanı ipe boğarak, kan dökmeden öldürürler.

Türkler gibi domuz beslemez ve kurban etmezler, en çok At kurban ederler.

Çin kaynaklarında da Türk toplumlarının domuz beslemediği özellikle ayırt edici özellik olarak belirtilir.

Diğer Türklere de olduğu gibi en nefret ettikleri düşmanlarının kafa taslarından içki kadehi yaparlar.

Kralları ölünce diğer Türk kavimlerinde de görüldüğü gibi halkı saçlarını kesip, yüz ve vücutlarında yaralar açarlar. Mezarına eşlerinden birisi, hizmetçileri ve atları, boğularak konur. Kralın sağlığında kullandığı eşyaları (Silahları), içki kupaları ile beraber mezara konur. Mezar dikdörtgen şeklinde kazılmış toprağa mızraklar çepeçevre yere saplanır ve üzeri sazlarla örtülür. Bir tür oda oluşturulur. Daha sonra mezarın üstü toprakla kapatılıp, üzerinde bir tepe oluşturulacak şekilde toprak ve taş yığılır. Ölümün 1. Yılında gene kralın atları ve adamları boğularak kurban edilir, kurban edilen atların içlerine saman doldurulup, mezar çevresindeki kazıklara takılır. Bu mezarlarla ilgili Herodot'un yazdıkları ile Pazırık gibi diğer kurganında yapılan arkeolojik çalışmalar birbirini desteklemektedir. Yapılan Arkeolojik kazılarda, İskit mezarlarında silahları ile gömülmüş kadın savaşçılar da bulunmuştur. Bu durum da diğer Türk toplumlarında çok sık rastlanan bir durumdur. Türk toplumlarında da kadının statüsü yüksektir. Çoğu zaman erkekleri ile beraber silah kuşanıp savaşa gitme sık görülen bir durumdur.

İskit kurganlarında bol miktarda geyik ve kartal motifli eşyalar bulunmuştur. Geyik ve kartal, Altay ve Türk mitolojisinde oldukça fazla yer alan, çok önemli iki hayvandır.

Greek ve Bizans kaynaklarında geçen İskitlere ait isimlerle ve İskit diline ait olduğu kabul gören kelimelerin orijini çalışmalarıyla ilgili olarak aşağıdaki adresler incelenebilir.

<http://www.lostlanguages.com/scythian.htm>

<http://www2.4dcomm.com/millenia/scythwrd.html>

<http://www2.4dcomm.com/millenia/scytha.html>

<http://www.kafkas.org.tr/english/ANALIZ/karacaylarin%20tarihi2.html>

Günümüz bilim adamlarında çok sık rastlanan bir yanılsa da burada değinmek istiyoruz.

Yaygın olan yanlış görüş şudur:

“Greek ve Bizans kaynaklarında Karadeniz'in kuzeyindeki bütün barbar kavimlere İskit denmektedir. Buna Hunlar da dahildir”

Kaynaklar bize bunun böyle olmadığını göstermektedir.

Herodot da Androphaklar , Taurisler, Agathirisler, Sauromatlar, Gelonlar, Melankhlenoslar ve Budinler İskitlerden ayrı kavimler olarak belirtilmişlerdir.

Herodot; “Androphaklar İskitler gibi giyinirler ama dilleri ayrıdır” , “Melankhlenoslar siyah elbise giyerler ama İskitlerin geleneklerine uyarlar.”, “Gelonlar'ın dili Greek ve İskitçe karışımı bir dildir” demiştir.

Bu yanlış anlayışın nedeni bizce şudur;

İskitler devlet olarak tarih sahnesinden çekilmişler ancak İskitleri oluşturan halklar, giyim, inanç, dil ve yazı gibi kültürel özelliklerini koruyarak ya başka isimler altında yeni devletler kurmuşlar , ya başka kavimlerle birleşip yeni bir kavim oluşturmuşlar ya da diğer devletlerin içinde yaşamlarını devam ettirmiş veya asimile olmuşlar.

Yani Bizans kaynakları, İskitlerin mirasçısı olan, İskitler gibi konuşan, giyinen, yazan, yaşayan , inançlara sahip olan kavimlere de genel olarak İskit demişlerdir. Eski Arap tarihçi ve seyyahların Slavlara “Sakalibe” demeleri gibi.

Konumuzla ilgili olması sebebiyle burada belirtmek lüzumunu hissettiğimiz bir konu da M.S. 568 yılında Bizans'a gelen Göktürk elçilerinin getirdiği mektubun, Bizanslılar tarafından “İskit Harfleri ile yazılmış” mektup olarak anılması, İskitlerin, Hunlar ve Göktürkler gibi runik yazıyı kullanmalarından ileri gelmektedir.

Orhun ve Yenisey'de bulunan, edebi olarak en üst aşamasına gelmiş Runik Türk yazısının, o günkü koşullarda evriminin en az 10 YY da oluşacağı göz önünde tutulursa, Runik Türk yazısının ilk ortaya çıkışını M Ö 6. YY ve İskitlere uzanması şaşırtıcı değildir.

İskitlerle ilgili bazı eski Greek seramiklerinde yer alan resimlerde İskitlerin giyimleri hakkında bilgi edinmemiz mümkündür. Aşağıdaki adres ve devamındaki sayfalarda bu seramikler hakkında daha fazla bilgi ve resim vardır.

http://mkatz.web.wesleyan.edu/grk101/linked_pages/grk101.scythian_archers.html

Bu resimlerden de anlaşılacağı gibi, İskitler, kürk parçalarının birleştirilmesinden oluşan giysiler giymektedirler.

Göze çarpan iki farklı karakteristik olgu daha vardır. Pantolon ve başlıklar.

Eski Çin kaynaklarında da belirtildiği gibi, pantolon, Türk boylarının ayırt edici özelliğidir.

Başlıklar ise deri veya keçeden yapılmış olup bugün benzerleri hala Altay'larda kullanılmaktadır.

Resim 12: Kürk elbisesi ile Bir İskit savaşçısı.

Greek Vazosu

MÖ. 500

Resim 13: Aynı dönem Greek Tabağında İskit ve Greek savaşçısı.

Resim 14: Kürkten elbise ve pantolon giyen İskit okçusu. MÖ.500 Greek Tabağı.

Resim 15: Altay'da Kürkten elbisesi ve metal aksesuarlarla süslenmiş başlığı ile bir Şaman. MS 2000

Sarmatlar – Sauromatae

Herodot ve Hipokrat eserlerinde Sarmatlar için İskitlerin bir kabilesi olduğunu söylemektedirler. Herodot da Sarmatların orijini konusunda anlatılan hikaye ise özetle şöyledir:

Kadın savaşçılar (Amazonlar) esir olarak buldukları gemiyi ele geçirip, Azak Denizi (Maiotis) kıyılarına gelirler. Ve burada İskitlere komşu olarak yaşarlar. İskitler bir gurup bekar genci Amazonların yakınına gönderirler. Bir müddet sonra Amazonlarla evlenen bu gençler Sarmatları oluşturur.

Sarmat kurganlarında bulunan materyallerden de anlaşıldığı gibi, İskitlerle birçok benzer özellik gösteren Sarmatlarda savaşçı kadın mezarı daha çoktur. Bunun yanı sıra, İskitlerden daha sönük bir ekonomik ve kültürel yaşama sahip olduklarını görmekteyiz.

Herodot'un ; "İskit dilinin bozuk bir şeklini kullanırlar" dediği bu halk MÖ 6-4. YY. arasında bölgede egemen olmuşlar. MÖ 3.YY da Ural dağlarının güney eteklerinde yaşayan bazı kavimlerin güneye inip bu bölgeye gelmeleriyle birlikte "Aorsi, Roksolan, Alan (As), Yazıg(Asi)" beyliklerini kurduklarını ve bunların oluşturduğu konfederasyon devletin tüm İskit ülkesine egemen olduğunu görmekteyiz.

MS 3. YY. da Got kavimlerinin, İskandinavya'dan Baltık Denizinin güneyine inip, Kuzey Karadeniz kıyılarına ve Kırım'a kadar gelmeleri ile Sarmatlar, etki alanlarının büyük bir kısmını kaybetmişlerdir. MS. 375'de Hunlar tarafından tarih sahnesinden silinmişlerdir.

Büyük çoğunluğu Hunların egemenliğine giren Sarmatların bir kısmı Gotların , bir kısmı da Romalıların koruması ve egemenliği altına girmişlerdir.

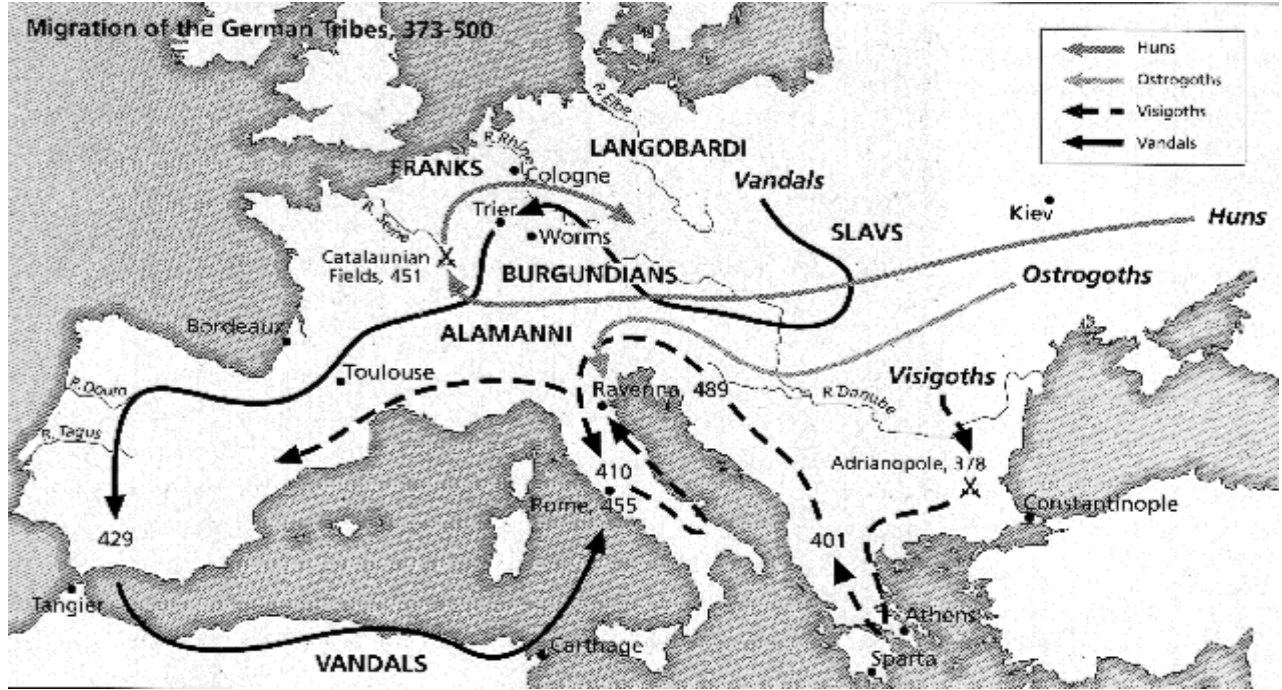
Greek Yazarı Priskos, ve Jordanes'in eserlerinde, Atilla'nın Roma İmp. sığınan bu kavimlerin, kendine verilmesini isterken bu kavimlere genel olarak İskit kavimleri demesi, Sarmatların , İskitlerin kültürel devamı ve mirasçısı olmalarındandır.

Jordanes için aşağıdaki adres incelenebilir.

<http://www.boudicca.de/jordanes1-e.htm>

Gotlar ve Hunlar

Ana yurtları İsveç'in güneyi (Götaland) olan bu kavimler, MÖ 1. Y.Y. da Baltık denizini geçerek, güneye Wisla kıyılarına gelirler. Zamanla Karadeniz kıyılarına kadar ulaşan Gotlar, Sarmat'ların hakimiyet alanlarını daraltırlar. MS 3.yüzyıla gelindiğinde Gotların, Karadeniz'in kuzey kıyılarında tamamen hakimiyet kurduklarını görürüz. Kırım'ın tamamen Gotların egemenliği altına girdiği görülür.

Resim 16:

Gotların, Karadeniz'in kuzeyindeki hakimiyet kurdukları dönemde, (İ.S.200-350), Ural Dağlarıyla Hazar Denizi arasındaki bozkırlarda, daha sonra Avrupa Hunları diye adlandırılacak Orta Asya dan çeşitli nedenlerle göçeden kabilelerin biriktiğini görmekteyiz.

Gotlar Karadeniz'in kuzeyine yerleştikleri bu dönemde otokton yerli halklarla (Slav-Sakalibe gibi) , İskit ve Sarmatların bakileri ile ve sonradan da bozkırdaki Turani Hun kavimleriyle kaynaşmıştır

Kırım'da Hermanarik (Germanarik) in krallığı altında Karadeniz üzerindeki ticareti kontrollerine alan Gotlar Bizans ile hem ticari hem de askeri ilişkilerini geliştirirler. Hazar Denizinin Kuzeyinden Bizans ve Avrupa'ya giden ipek yolunu kontrolleri altına alırlar. Masagetlerle birlikte İran ordularına karşı savaşırlar.

Gotlarla ilgili ve Hunlarla ilişkisini anlatan en geniş kaynak, Jordanes'in Getica isimli eseridir. <http://www.boudicca.de/jordanes1-e.htm>

Bizans, o dönemde Runik- Firig ve Likya yazısından geliştirilmiş olan Latin- Greek alfabesini kullanmaktadırlar .Buna rağmen Gotlar, Hristiyan Bizans'ın kullandığı latin alfabesi yerine kendileri gibi pagan-şaman inancındaki otokton halkın (İskit Sarmat bakiyeleri) ve doğu komşusu bozkırdaki Turani kavimlerin kullandığı Runik alfabeyi kullanarak kendi dillerine uygun şekilde, soldan sağa yazılan Runik alfabeyi, geliştirip kullanmaya başlarlar. Bu yazı İskandinavya'da 17. yy a kadar kullanılmıştır. Latin alfabesine o dönemden sonra geçilmiştir.

Bizans ile girilen ilişkiler sırasında Kral Hermanarik Hristiyan olur. Got kabilelerine de Hristiyan olmaları için baskı uygular. Bir kısım Got kabilesi pagan inancını korur. Bunlardan bir kısmı kuzeye ana yurtları İskandinavya'ya (Gotland) geri göçerken bir kısmı da benzer pagan-şaman inancına sahip olan bozkırdaki Hun kabilelerine katılırlar.

Bu durum Got-Germen mitolojisinde Hun'ların menşeyi konusunda şöyle hikaye edilir; Hermanarik Hristiyan olunca büyücü Got kadınlarını (pagan-şaman) bozkıra sürer. Bozkırda bu kadınlar kötü ruhlar ve cinlerle birleşirler. Hunlar işte bunların çocuklarıdır.

Mitolojiye bu şekilde yansıyan olayın aslı , Hunlar Avrupa içlerine 350 yılından sonra yaptığı akınlarda Hun ordusunda pagan Got kabileler, komutanlar ve askerlerin olmasından da (Fransa yakınlarındaki Katalonya savaşında Hun ordusunda çoğunluk Got asker ve komutanlardır.) anlaşılacağı gibi, Hristiyan olmayı reddeden Got kavimlerin benzer inanca sahip Hun imparatorluğu içinde yer almalarıdır. Bu kabilelerden bir kısmı Hunlar içinde asimile olmuş dillerini kültürlerini kaybetmiş, bir kısmı Orta Asya orijinli kavimlerle kaynaşmış, bir kısmı ise kültür ve dillerini belli bir müddet korumuşlardır.

Bu mitolojik anlatımdan, bazı Got kavimlerinin Turani Hun kavimlerle karışıp melez kavimler-kültürler oluşturduğunu düşünmek ve bugün Kafkaslardaki toplumları oluşturan farklı anatomik-kültürel yapıya (indo european dil konuşan) sahip toplumları anlamak, Gotik mimari tarzın bazı Kafkas toplumların kültürüne nereden geldiğini de anlamak belki mümkün olur.

Tersine bir durumda söz konusudur. Yani merkezi Hun otoritesine çeşitli nedenlerle baş kaldırmış, isyan etmiş Hun birliği içindeki bazı kabileler de Gotlara katılmış, Hunların Avrupa içlerine yaptıkları akınlarda Hunlara karşı Gotlarla birlikte savaşmışlardır. Vizigot ordularında çok sayıda Hun asker ve komutan olduğu Tarihi kaynaklarda yazar. Tabi bu kabilelerin bir kısmı Hristiyan olmuş, ve asimile olmuşlar bir kısmı Got kavimleriyle kaynaşarak melez kültürleri oluşturmuş, bir kısmı da benliklerini uzun müddet korumuşlar sonra yok olmuşlardır.

Gözden kaçan en önemli nokta Hunların İmparatorluk (imparatorluk kavramını yeni bir kavram olarak kabul edersek) diğer anlamda kabile konfederasyonları şeklinde olduklarıdır. Bu tip devlet örgütlenmeleri Krallık gibi tek bir etnik topluluğun hükümranlılığı değildir. Dolayısıyla pek çok etnik unsur da hem tebaa hem de yönetici konumundadır. Dahası imparatorluğun merkezi yapısında farklı etnik kökenlerden gelen şahısların olması ve birden fazla dilin konuşulup kabul görmesi normaldir.

Hunların içindeki pek çok kavme Jordanes de İskit kavimleri denmesinin nedeni Hun ve İskit devletlerinde merkezi yönetimde bulunan kavimin Runik yazı da dahil benzer kültürel öğeler taşımasıdır.

Hunların merkezi yönetici kavminin Türk dili konuştuğu (dolayısıyla da Türk etnik kökenli olduğu) birçok batılı bilim adamınca da kabul görür. (Denis Sinor, Erken İç Asya Tarihi, -Early Inner Asia -Oxford Yayınları S 277)

Hunların Avrupa'ya doğru harekete geçmesi ile Hun İmparatoru Atilla, önce Hermanarik'in Kırım'da kurduğu kırallığı egemenliği altına almış, ve kendisine bağlı olan Hunimund'u (Hun ağızlı- Hun gibi konuşan) Gotlara kral yapmıştı.

Sonuçta biliyoruz ki Hunlar bütün direnmelere rağmen Avrupa'yı büyük ölçüde kontrol altına almış Bizans ve Batı Roma İmparatorluğunu haraca bağlamış Alplerin kuzeyinde kalan Tüm Avrupa'yı da kontrolleri altına almışlardır.

Resim 17: Türk Dünyası Kültür Atlası Sayfa 94-95 deki Harita. T.K.H.V. yayınları.

Bu hakimiyet sahası, bilim adamlarının da çizdiği gibi bugünkü Almanya Danimarka ve Gotların ana yurdu olan İsveç'in güneyindeki Gotland'ı da içerisine alır.

Hunlar tarih sahnesinden çekilince Avrupa'nın bu günkü coğrafyası kabaca şekillenmiş olmaktadır.

Bugünkü Avrupa'da bulunan Alman İngiliz Fransızlar başta olmak üzere pek çok devletin önemli etnik unsurunu oluşturan Keltler, Saksonlar, Franklar, Germanlar, Vikingler, Macarlar Gotların ve Hunların bakiyeleridir.

Gotik kavimlerle beraber hareket edip Hunların önünden kaçan Turani Hun kavimleri de zaman içinde asimile olup yok oldular. (Macarlar belki de bunların bakiyeleridir.)

Vikingler

Bu konuda batılı bilim adamlarınca en güvenilir ve de kabul edilebilir kaynak, 1179 - 1241 yıllarda yaşamış İzlanda'lı tarih ve destan yazarı, devlet adamı Snorri Sturlason'un Heimskringla isimli eseridir. Bu eserin "The Ynglinga Saga" isimli bölümünde tanrı- kral Odin hakkında konumuzla ilgili bölümler şöyledir:

<http://sunsite.berkeley.edu/OMACL/Heimskringla/ynghinga.html>

"Asya'daki Don (Tanaquisl) Nehrinin doğusundaki ülkeye Asaland veya Asaheim (As-a ülkesi) denir. Bu ülkenin başkentine de Asgaard (As'ların surlu-guard,korumalı- şehri) denir. Bu şehrin Kralı (chief) Odin idi." (2. bölüm)

"..... Odin'in büyük topraklara sahip olduğu dağın güney yamacı Türk ülkesine (Turkland) uzak değildi." (5.bölüm)

Odin'in Don ile İdil nehirleri arasında bulunan, kendini "As" diye niteleyen halkın yaşadığı ülkenin başkentinde Kral veya şef olduğunu ve ülkesinin Türklerle komşu olduğunu açık bir şekilde görmekteyiz.

Tarihi bilgiler ve adı geçen eserdeki diğer bilgilerin ışığında Odin'in, M.S. 3. YY da Karadeniz'in kuzeyine gelen Got'lardan olduğu, Don ve İdil nehirleri arasına hakim olan Got kabilesinin lideri olduğunu, Germanarik in Hristiyan olması sonrasında yaşanan süreçte pagan inancını koruyarak ana yurdu olan İskandinavya'ya (Gotland) Avrupaya Hun akınları başlamadan, kabilesiyle geri döndüğü ve İskandinavya'da Viking krallığını kurduğu anlaşılmaktadır. Vikinglerin 9.yy sonuna kadar pagan inancını korudukları bilinmektedir (İbni Fadlan-Fazlan, Seyahatname)

Odin İskandinavlara okuma yazmayı (Runik alfabeyi) öğretmiştir. Odin öncesi İskandinavya'da yazı yoktur.

Odin öncesinde İskandinav takviminde bir yıl on ay dır. Odin buna iki ay daha ilave etmiştir. (Muhtemelen Türk'lerin 12 aylı takviminden esinlenmiştir)

Odin'in aynı zamanda sihirli-büyülü (Magic) güçleri vardır. Ülkesine düşmanlar yaklaşınca büyük fırtınalar yaratır yağmur ve kar yağdırarak düşmanların geri dönmesini sağlar. Ülkesini bu şekilde korur. (Aynen Türklerde de gördüğümüz "yada" taşı olayında olduğu gibi)

Odin'in sarayının kapılarını bozkurtlar korur. Bozkurt İskandinav toplumlarınca da önemli bir semboldür. Mitolojik bir ifade olan bu olguyu, Odin'in kraliyet muhafız birliğinin Turani- Türk askerlerden kurulu olabileceği şeklinde yorumlamak ister istemez bize tarihte pek çok kralın muhafız birliklerini Türklerden seçmiş olduğunu anımsatır.

İskandinav mitolojisinde Odin'in iki tane kuzgunu (Bir cins karga- Raven) vardır. Bunlar konuşabilmekte ve sabahları uçup akşamları Odin'in omuzlarına konarak ona tanrılardan (muhtemelen civardaki ülkelerin krallarının neler yaptığından) haberler anlatırlar.

Resim 18: Aynen Uygurların kralı Buku Tegin'in (Büyü prensi ?) üç kargası gibi (Cuveyni, Tarih-i Cihan Güşa, S.104 Kültür B. yay. No:2253 ,1988 Ankara)

Bu benzer motifler sadece Odin ile sınırlı değildir.

İskandinav mitolojisinde de kutsal hayat-yaşam ağacı vardır . Yggdrasil (Yığaç asil?) denen bu ağacın üzerinde 9 şehir vardır. (Türk mitolojisindeki Kutsal ağaçta 9 dal vardır) Bu şehirlerin 4 ü

ağacın dallarında (yukarısında) 4 ü köklerinde biri de gövdesindedir (İnsanlar bu gövdedeki şehirde yaşarlar. Yukarıda iyi-olumlu tanrıların şehirleri, köklerinde ise kötü- olumsuz tanrıların şehirleri vardır. Aynen Türklerde şamanların bu ağacı kullanarak gök tanrılara veya yersu-yeraltı tanrılarına ulaşması motifinde olduğu gibi)

İskandinav otokton halklarından Samiler de uzun süre şaman pagan inançlarını korudular.

Resim 19: Bir Sami şaman ayini <http://www.ub.uit.no/northernlights/eng/myths09.htm>

İskandinav mitolojisinde Odin'in keçisi vardır. Acıkınca bu keçi yer. ancak kemiklerini korur. Ertesi gün keçi kemiklerinden tekrar canlanır. Yaşamın veya tekrardan yaşamın kemiklerden olacağına inanç ve kemiklere zarar vermeme inancı Türk toplumlarında da mevcuttur. Öyle ki büyük düşmanların kemikleri de yok edilir.

Bütün bunların yanı sıra giyim ölü gömme ve dini ritüeller konusunda da pek çok benzer yanlarda mevcuttur.

İsveç'te Stokolm yakınındaki Birka antik şehrinde yapılan kazılarda bulunan mezarlar Altaylarda bulunanların benzeridir.

Warrior grave
with two horses,
Birka

Açılan bir mezarda, ölen kişi giysileriyle, silahlarıyla, yiyecek ve içecek kaplarıyla muhtemelen oturur vaziyette ve iki kurban edilmiş at ve at arabası tekerleriyle birlikte bulunmuştur. Civarda açılmadan korunan daha pek çok benzer mezar vardır.

<http://www.vikinganswerlady.org/Birka.htm>

<http://home1.swipnet.se/~w-14723/birka/birke010.html>

Odin'in bugünkü Ukrayna'da yaşayan ve kendine "As" denen toplumun kıralı olduğuna yukarıda değinmiştik.

"Asgrad" As'ların surlu şehri anlamında (Belgrad gibi grad= guard= koruma.)

Peki bu "As" toplumu nedir ve geçmişte ve bugün bu kimliği kullanan toplumlar anılan bölgede (Don-İdil civarı) var mı?

"AS" kavramının geçtiği - vurgulandığı- bazı kelimeler şunlardır. ("S" harfi rahatlıkla "Z" olarak da kullanıla bilinir)

As = Tarihte Sarmatları (Alanları) oluşturan kavimlerden biri

As= Bugün Kafkaslarda yaşayan Karaçay Türklerinin, Osetlerin, kendilerini tanımladıkları kavim ismi

Aset = Oset - Osetya halkı

Askit= İskitler-Sakalar

Askuzai = Asur belgelerinde İskitlere verilen isim (Kuzey As halkı)

Asur = Anadolu'da kurulan devlet (Ur şehir anlamında kullanıldığı düşünülürse As Şehri)

Azak = Kırımın doğusundaki deniz (Asov) . (As halkının Ak - kutsal süt-denizi) (Akgöl Akdeniz gibi Altay mitolojisinde kutsal süt denizi)

Azer = Azerbaycan halkının ismi (As eri -askeri-erkeği)

Astrakhan = Hazar denizinin kuzeyindeki tarihi ticaret şehri (As tarkan-tarhan as komutanı ??)

Hakas = Altaylarda yaşayan kendilerine Saka(İskit) da diyen Türkler.
(Hak sonradan alınmış, doğru- güvenilir- gerçek anlamında bir ek olabilir mi ?)

Ok (Q) eski Türklerde kavim anlamında da kullanıldığı (on ok- üç ok vs) düşünülürse

Kaf_q_as = Kafkas (kaf-ok-as) Kaf dağı as halkı. (kaf= Türk mitolojisindeki kutsal dağ)

Q_as_er =) Khazar-Hazar -Karayim, Türkleri. (Ok- as- er)

Q_as_aq = Kazaklar (ok- as- ak – Soylu as kavmi. Ak budun - kara budun da olduğu gibi Ak soylu asil anlamında.)

Ab_as = Abazya halkı (kutsal As' lar . Ab ulu- Kutsal anlamında)

Asena= Türk mitolojisinde ki dişi kurt, Türk devlet geleneğinde Hakan soyu.

As ana = Altay mitolojisindeki Tanrı "Umay" ın diğer adı (Hakaslar Umaya As kız da derler)

Askil= Batı Göktürk İmp.'da önemli bir kavim ve kralının adı

As_paruh = Volga Bulgar devletinin kurucusu Türk prensi

Asya = As ülkesi (Romanya, Finlandiya gibi) Kıtanın adı.

“As” ortak bir inanç kimliği olarak (Şaman-pagan), uzun süre bölgede yaşayan halklar tarafından, ırk farkı gözetilmeden kullanılmış bir üst kimlik (İnanç kimliği) olmuş kanısındayım.

İskandinavya'da Runik Yazı

İskandinavya'da bulunan Runik yazılar genelde 2 kategoride ele alınır.

Birinci kategoridekilere 24 sembollü eski "Oldest Runik" yazı denir.

İkinci kategoridekilere 16 sembollü Viking çağı " Viking Age" runik yazısı denir.

Yani iki farklı alfabe ve yazı söz konusudur.

Bu bölümde yaralandığımız temel eserler;

- Prof. Sven B. F. Jansson, *Runinskrifter i Sverige, AWE / Gebers 1963, İngilizce baskısı Runes in Sweden Royal Academy of Letters ... GIDLUNDS Warnamo / Sweden 1987*

- Turgay Kürüm, *FUTHARK ALFABESİNİN GİZEMİ*, 1994 Antalya.

www.antalyaonline.net/futhark

Futhark diye de adlandırılan 3500 civarında yazılı kaya vardır . Bunlardan çok azı (%10) civarında Eski kategoriye girmektedir.

Viking çağı yazıtları yani 16 sembollü alfabeyle yazılanlar soldan sağa doğru mükemmel bir şekilde Nordik dilde okunmakta ve bu yazının 17. YY la kadar İskandinavya'da kullanılmakta olduğu bilinmektedir.

En belirgin farklardan biride eski (24 sembollü) denen yazıların sağdan sola yazılmış olmasıdır.

Eskilere Tanrı Odin zamanından kalma büyü yazısı denmektedir. Çünkü bunların İskandinav dillerinde okunması mümkün olmamıştır. İskandinav dillerinde okuma çalışmaları yapılmışsa da kabul görmemiştir.

Okunamadığı için bu yazıtlara mistik bir anlam yüklenmiş, bu yazıların büyü amacıyla yazıldığı düşünülmüştür.

Run kelimesinin İskandinav dilinde esas anlamı da "büyü yazısı" demektir.

İskandinavya-ve Almanya'da bulunan taşınabilir ev eşyalarında (kap-kacak, tarak kandil vs.) bulunan runik yazılardan bazısının üzerindeki yazılar İskandinav dilleri ile okunamayınca Türk Runik alfabesiyle başarılı okuma çalışmaları yapılmış, ancak bunların ticaretle buraya geldiği düşünülmüştür.

Orhun yazıtları ilk bulunduğu bilim dünyası yaklaşık 100 yıl bu yazıtların Orta Asya'ya giden Vikingler tarafından yazıldığına inanmış, Thomsen tarafından bu yazıtlar Türkçe okununca bu sefer her iki yazının birbiriyle ilişkisinin olmadığı düşünülmüş ve savunulmuş.

Tarihi ve yukarıda saydığım diğer bulgulardan da anlaşılacağı gibi her iki toplum da Avrasya'da tarihin bir döneminde bir arada olmuşlar. Birbirlerinden etkilenmişler ve birbirlerine karışmışlar. İskandinavlar Hristiyanlığı uzun yıllar kabul etmemiş pagan inançlarını korumuşlar ve yazı olarak da Hristiyan Bizans'ın çok daha önceden alınıp geliştirilmiş bir tür Runik yazı ve alfabe olan Greek-Latin alfabesini değil şaman İskit bakiyeleri ve Hun'ların Runik yazısını alarak kendilerine 16 sembollü alfabe yapıp kullanmışlar. İskandinavya'da bulunan 24 harfli denin (aslında 24 ten fazla sembol mevcut) az sayıdaki yazıtların da Hun merkezi otoritesine baş kaldırıp Gotlara katılan veya Hun hakimiyet alanı olan İskandinavya da yerleştirilmiş ve belki de Hun İmparatorluğu yıkıldıktan sonra oraya göçen, bugün Türkçe dediğimiz dilin belki de unutulmuş, yok olmuş bir kolunu kullanan kabilelere ait olması hiç de düşük bir olasılık değildir. Bu bölgelerde bu kabilelerin özellikle de Hristiyanlık yaygınlaşınca zamanla asimile olup yok olması da kaçınılmazdır.

Bizi ilgilendiren "24 sembollü Futhark" yada "Oldest Runik " denin yazıtlardır.

Prof. Jansson un anılan eserinde (Sayfa 13) bu alfabe şu şekilde ses değerlendirilmesine tabi tutulmuştur.

ƒ ƚ ƚ ƚ ƚ ƚ ƚ ƚ	h n i j p ę r s	t b e m l n g d o
1 2 3 4 5 6 7 8	9 10 11 12 13 14 15 16	17 18 19 20 21 22 23 24

The Primitive Norse futhark.

Bu semboller Kylever Taşı olarak bilinen yazıttan alınmıştır. Hiçbir sembolün 2 defa tekrarlanmamasından yola çıkarak, Alfabe olarak değerlendirilmiştir. Soldan sağa ilk altı sembolden yola çıkarak da Futhark alfabesi denmiştir.

Taşın asıl resmi aşağıdadır.

Resimden de açıkça görüldüğü gibi, kaya üzerindeki yazı sağdan sola ve aşağıdan yukarıya yazılmıştır. Yazıda 24 sembolden sonra 5 sembol daha vardır ve yazının (sağdan sola yer olmadığı için) devamıdır. Bu beş sembolde bulunan sembollerden bazıları yazı içinde tekrarlamaktadır.

İlk 24 sembolü 1994 de kayanın elime geçen resmini esas alarak , Göktürk alfabesi ve okuma sistemiyle yaptığım okuma çalışması şöyledir.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24
f	u	p	a	r	k	g	w	h	n	i	j	P	ç	n	s	t	b	e	m	l	ng	d	o
ƒ	u	p	a	r	k	g	w	h	n	i	j	P	ç	n	s	t	b	e	m	l	ng	d	o
ƒ	u	p	a	r	k	g	w	h	n	i	j	P	ç	n	s	t	b	e	m	l	ng	d	o
ƒ	u	p	a	r	k	g	w	h	n	i	j	P	ç	n	s	t	b	e	m	l	ng	d	o
ƒ	u	p	a	r	k	g	w	h	n	i	j	P	ç	n	s	t	b	e	m	l	ng	d	o
ƒ	u	p	a	r	k	g	w	h	n	i	j	P	ç	n	s	t	b	e	m	l	ng	d	o
ƒ	u	p	a	r	k	g	w	h	n	i	j	P	ç	n	s	t	b	e	m	l	ng	d	o
ƒ	u	p	a	r	k	g	w	h	n	i	j	P	ç	n	s	t	b	e	m	l	ng	d	o
ƒ	u	p	a	r	k	g	w	h	n	i	j	P	ç	n	s	t	b	e	m	l	ng	d	o
ƒ	u	p	a	r	k	g	w	h	n	i	j	P	ç	n	s	t	b	e	m	l	ng	d	o
ƒ	u	p	a	r	k	g	w	h	n	i	j	P	ç	n	s	t	b	e	m	l	ng	d	o
ƒ	u	p	a	r	k	g	w	h	n	i	j	P	ç	n	s	t	b	e	m	l	ng	d	o
ƒ	u	p	a	r	k	g	w	h	n	i	j	P	ç	n	s	t	b	e	m	l	ng	d	o
ƒ	u	p	a	r	k	g	w	h	n	i	j	P	ç	n	s	t	b	e	m	l	ng	d	o
ƒ	u	p	a	r	k	g	w	h	n	i	j	P	ç	n	s	t	b	e	m	l	ng	d	o
ƒ	u	p	a	r	k	g	w	h	n	i	j	P	ç	n	s	t	b	e	m	l	ng	d	o
ƒ	u	p	a	r	k	g	w	h	n	i	j	P	ç	n	s	t	b	e	m	l	ng	d	o
ƒ	u	p	a	r	k	g	w	h	n	i	j	P	ç	n	s	t	b	e	m	l	ng	d	o
ƒ	u	p	a	r	k	g	w	h	n	i	j	P	ç	n	s	t	b	e	m	l	ng	d	o
ƒ	u	p	a	r	k	g	w	h	n	i	j	P	ç	n	s	t	b	e	m	l	ng	d	o
ƒ	u	p	a	r	k	g	w	h	n	i	j	P	ç	n	s	t	b	e	m	l	ng	d	o
ƒ	u	p	a	r	k	g	w	h	n	i	j	P	ç	n	s	t	b	e	m	l	ng	d	o
ƒ	u	p	a	r	k	g	w	h	n	i	j	P	ç	n	s	t	b	e	m	l	ng	d	o
ƒ	u	p	a	r	k	g	w	h	n	i	j	P	ç	n	s	t	b	e	m	l	ng	d	o
ƒ	u	p	a	r	k	g	w	h	n	i	j	P	ç	n	s	t	b	e	m	l	ng	d	o
ƒ	u	p	a	r	k	g	w	h	n	i	j	P	ç	n	s	t	b	e	m	l	ng	d	o
ƒ	u	p	a	r	k	g	w	h	n	i	j	P	ç	n	s	t	b	e	m	l	ng	d	o
ƒ	u	p	a	r	k	g	w	h	n	i	j	P	ç	n	s	t	b	e	m	l	ng	d	o
ƒ	u	p	a	r	k	g	w	h	n	i	j	P	ç	n	s	t	b	e	m	l	ng	d	o
ƒ	u	p	a	r	k	g	w	h	n	i	j	P	ç	n	s	t	b	e	m	l	ng	d	o
ƒ	u	p	a	r	k	g	w	h	n	i	j	P	ç	n	s	t	b	e	m	l	ng	d	o
ƒ	u	p	a	r	k	g	w	h	n	i	j	P	ç	n	s	t	b	e	m	l	ng	d	o
ƒ	u	p	a	r	k	g	w	h	n	i	j	P	ç	n	s	t	b	e	m	l	ng	d	o
ƒ	u	p	a	r	k	g	w	h	n	i	j	P	ç	n	s	t	b	e	m	l	ng	d	o
ƒ	u	p	a	r	k	g	w	h	n	i	j	P	ç	n	s	t	b	e	m	l	ng	d	o
ƒ	u	p	a	r	k	g	w	h	n	i	j	P	ç	n	s	t	b	e	m	l	ng	d	o
ƒ	u	p	a	r	k	g	w	h	n	i	j	P	ç	n	s	t	b	e	m	l	ng	d	o
ƒ	u	p	a	r	k	g	w	h	n	i	j	P	ç	n	s	t	b	e	m	l	ng	d	o
ƒ	u	p	a	r	k	g	w	h	n	i	j	P	ç	n	s	t	b	e	m	l	ng	d	o
ƒ	u	p	a	r	k	g	w	h	n	i	j	P	ç	n	s	t	b	e	m	l	ng	d	o
ƒ	u	p	a	r	k	g	w	h	n	i	j	P	ç	n	s	t	b	e	m	l	ng	d	o
ƒ	u	p	a	r	k	g	w	h	n	i	j	P	ç	n	s	t	b	e	m	l	ng	d	o
ƒ	u	p	a	r	k	g	w	h	n	i	j	P	ç	n	s	t	b	e	m	l	ng	d	o
ƒ	u	p	a	r	k	g	w	h	n	i	j	P	ç	n	s	t	b	e	m	l	ng	d	o
ƒ	u	p	a	r	k	g	w	h	n	i	j	P	ç	n	s	t	b	e	m	l	ng	d	o
ƒ	u	p	a	r	k	g	w	h	n	i	j	P	ç	n	s	t	b	e	m	l	ng	d	o
ƒ	u	p	a	r	k	g	w	h	n	i	j	P	ç	n	s	t	b	e	m	l	ng	d	o
ƒ	u	p	a	r	k	g	w	h	n	i	j	P	ç	n	s	t	b	e	m	l	ng	d	o
ƒ	u	p	a	r	k	g	w	h	n	i	j	P	ç	n	s	t	b	e	m	l	ng	d	o
ƒ	u	p	a	r	k	g	w	h	n	i	j	P	ç	n	s	t	b	e	m	l	ng	d	o
ƒ	u	p	a	r	k	g	w	h	n	i	j	P	ç	n	s	t	b	e	m	l	ng	d	o
ƒ	u	p	a	r	k	g	w	h	n	i	j	P	ç	n	s	t	b	e	m	l	ng	d	o
ƒ	u	p	a	r	k	g	w	h	n	i	j	P	ç	n	s	t	b	e	m	l	ng	d	o
ƒ	u	p	a	r	k	g	w	h	n	i	j	P	ç	n	s	t	b	e	m	l	ng	d	o
ƒ	u	p	a	r	k	g	w	h	n	i	j	P	ç	n	s	t	b	e	m	l	ng	d	o
ƒ	u	p	a	r	k	g	w	h	n	i	j	P	ç	n	s	t	b	e	m	l	ng	d	o
ƒ	u	p	a	r	k	g	w	h	n	i	j	P	ç	n	s	t	b	e	m	l	ng	d	o
ƒ	u	p	a	r	k	g	w	h	n	i	j	P	ç	n	s	t	b	e	m	l	ng	d	o
ƒ	u	p	a	r	k	g	w	h	n	i	j	P	ç	n	s	t	b	e	m	l	ng	d	o
ƒ	u	p	a	r	k	g	w	h	n	i	j	P	ç	n	s	t	b	e	m	l	ng	d	o
ƒ	u	p	a	r	k	g	w	h	n	i	j	P	ç	n	s	t	b	e	m	l	ng	d	o
ƒ	u	p	a	r	k	g	w	h	n	i	j	P	ç	n	s	t	b	e	m	l	ng	d	o
ƒ	u	p	a	r	k	g	w	h	n	i	j	P	ç	n	s	t	b	e	m	l	ng	d	o
ƒ	u	p	a	r	k	g	w	h	n	i	j	P	ç	n	s	t	b	e	m	l	ng	d	o
ƒ	u	p	a	r	k	g	w	h	n	i	j	P	ç	n	s	t	b	e	m	l	ng	d	o
ƒ	u	p	a	r	k	g	w	h	n	i	j	P	ç	n	s	t	b	e	m	l	ng	d	o
ƒ	u	p	a	r	k	g	w	h	n	i	j	P	ç	n	s	t	b	e	m	l	ng	d	o
ƒ	u	p	a	r	k	g	w	h	n	i	j	P	ç	n	s	t	b	e	m	l	ng	d	o
ƒ	u	p	a	r	k	g	w	h	n	i	j	P	ç	n	s	t	b	e	m	l	ng	d	o
ƒ	u	p	a	r	k	g	w	h	n	i	j	P	ç	n	s	t	b	e	m	l	ng	d	o
ƒ	u	p	a	r	k	g	w	h	n	i	j	P	ç	n	s	t	b	e	m	l	ng	d	o
ƒ	u	p	a	r	k	g	w	h	n	i	j	P	ç	n	s	t	b	e	m	l	ng	d	o
ƒ	u	p	a	r	k	g	w	h	n	i	j	P	ç	n	s	t	b	e	m	l	ng	d	o
ƒ	u	p	a	r	k	g	w	h	n	i	j	P	ç	n	s	t	b	e	m	l	ng	d	o
ƒ	u	p	a	r	k	g	w	h	n	i	j	P	ç	n	s	t	b	e	m	l	ng	d	o
ƒ	u	p	a	r	k	g	w	h	n	i	j	P	ç	n	s	t	b	e	m	l	ng	d	o
ƒ	u	p	a	r	k	g	w	h	n	i	j	P	ç	n	s	t	b	e	m	l	ng	d	o
ƒ	u	p	a	r	k	g	w	h	n	i	j	P	ç	n	s	t	b	e	m	l	ng	d	o
ƒ	u	p	a	r	k	g	w	h	n	i	j	P	ç	n	s	t	b	e	m	l	ng	d	o
ƒ	u	p	a	r	k	g	w	h	n	i	j	P	ç	n	s	t	b	e	m	l	ng	d	o
ƒ	u	p	a	r	k	g	w	h	n	i	j	P	ç	n	s	t	b	e	m	l	ng	d	o
ƒ	u	p	a	r	k	g	w	h	n	i	j	P	ç	n	s	t	b	e	m	l	ng	d	o
ƒ	u	p	a	r	k	g	w	h	n	i	j	P	ç	n	s	t	b	e	m	l	ng	d	o
ƒ	u	p	a	r	k	g	w	h	n	i	j	P	ç	n	s	t	b	e	m	l	ng	d	o
ƒ	u	p	a	r	k	g	w	h	n	i	j	P	ç	n	s	t	b	e	m	l	ng	d	o
ƒ	u	p	a	r	k	g	w	h	n	i													

23. Sembol Tonyukuk yazıtlarında aynen Futhark alfabesindeki gibi mevcuttur. Anlam olarak 'Baş' şeklinde kullanılmıştır. İki harf birleşmiş ve bir kelimeyi oluşturmuştur.

İki harfin birleşip anlamlı bir kelime oluşturması 13. sembolde de görülür. Öt kelimesi ötmek = konuşmak anlamındadır. Ayrıca sembolün ağız şeklini alması da dikkat çekicidir.

Göktürkçe'nin okuma kurallarına uygun olarak,sağdan sola okuyalım.

“bilke ış inydi ök oknça öt akisn goydo pu kosütüg”

bilke :	bilge, bilgi sahibi ulu kişi (mutlak akıl-mutlak bilinç)
ış :	Işık (bilge ışığı = bilgi veren ışık, melek - tanrı elçisi)
inydi :	İndi (gökten indi)
ök :	bizzat kendisi ,
okunça :	ok unun ucuyla (silahının ucundan çıkan .... ile)
öt :	ötmek konuşmak
akisn :	ağzın (öt akisn = ağzından çıkan sözleri)
goydo :	oydu – koydu
pu :	Bu
kosütüg :	ok sütun (dik sütun- dik taşa)

Günümüz Türkçesi ile okuyalım.

“Bilge ışığı indi bizzat kendisi okunun ucuyla ağzından çıkan sözleri oydu bu dik taşa”

24.,23.,22. sembolleri, sağdan sola okununca (İskandinav dilinde), ortaya çıkan kelime **O d ng**, bizce Viking tanrısı **Odin** kelimesinin çıkış noktasıdır. Biz bu üç sembolü Türkçe, Bilge ışığı (tanrı elçisi -ışık veren kutsal kişi) olarak okumaktayız.

Son 5 sembolün bulunduğu resim elime sonradan geçmiştir. Ve aynı yöntemle okunduğunda :

“Orte dıtenc” diye okunmakta Bu günkü Türkçe’de “Orta(sını) oyarak – oyan-diden“ anlamındadır

Bu okumada gopek - Köpek kelimesinin de “göksü pek “ (cesur) kelimelerinden , “ksü “ seslerinin düşmesi sonucu oluştuğunu düşünmekteyim. Benzeri Kaşgarlı Mahmud’un Divanında da var. Orada da benzer şekilde “Yassı yıgaç” (yassı ağaç) kelimelerinden ara seslerin düşmesi sonucu yasgaç = hamur açma tahtası, kelimesinin oluştuğu söylenmektedir.

Yazıtın bulunduğu taşta, yazının hemen altında, at üzerinde, bir elinde kılıç, diğerinde kalkan olan bir savaşçı resmedilmiş, yerde ise iki tane köpek figürü mevcuttur.

Ayrıca bu kayadaki sembollerin yazılış biçimi,sembollerin sol köşede yoğunlaşması, yazının sağdan sola yazıldığını kanıtlar.

Sağdan sola doğru okuyalım

“ök gikit yaspurgu içok güriç sü gikit yatpudır goiç gikit yatsorg”

ök :	o - bizzat
gikit :	yiğit
yaspurgu :	yaşadı
içok :	çok (Göktürkçe'de yer alan iç sembolünün ç sesi yerine kullanıldığını düşünüyorum)
güriç :	güç
sü :	asker -süvari
yatpudır :	yapmadı
goiç :	göç
yatsorg :	yatıyor

Günümüz Türkçe'si ile okuyalım.

“o yiğit yaşadı çok güç asker -olan- yiğit yapmadı göç yiğit yatıyor (yatsın)”

Sizin de anladığınız gibi, çok güç şartlarda yaşayan, yaşadığı yeri terk etmeyen (kaçmayan -göç etmeyen) bir askerin mezar taşı.

Sonuç:

Runik yazının kökeni Orta Asya'dır. İpek yolu boyunca sıralanan kavimler, doğularındaki kavimlerde, Runik yazıyı görmüş, Kendi dillerine uyarlamışlar. Kendi yazı sistemlerini oluşturmuşlar.

Kanaatim odur ki; değişik Avrupa ülkelerinin yanı sıra özellikle yoğun olarak İskandinav ülkelerinde pek çok runik Türkçe yazıt mevcuttur. Bu yazıtlar Hun döneminde ve sonrasında o bölgelere herhangi bir nedenle gitmiş olan, ve bugün Türkçe dediğimiz dilin belki de unutulmuş, yok olmuş bir lehçesini konuşan, bugün asimile veya yok olmuş topluluklarca yazılmıştır.